



Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum spes, timor, gaudium & tristitia sint quatuor principales animæ
passiones.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

Verum spes, timor, gaudium & tristitia sint
animæ principales passiones.

ta. Ipsa enim operatio conueniens, est illud cõiu-
ctum conueniens, quod delectationem præcipue
spiritualem facit. Et sic delectatio utrobique inci-
pit a coniunctione reali, & perficitur in eius appre-
hensione: gaudium uero incipit in apprehen-
sione, & terminatur in affectu, unde delectatio
est interdum causa gaudii, sicut dolor tristitiæ. Gau-
dium uero a lætitiâ & ceteris differt accidentaliter
secundum intentionem & remissionem. Nam alia dnt
quandam gaudii intentionem, quæ quidam intentio
attenditur, uel secundum interiorem dispositionem, & sic est
lætitiâ quæ importat interiorem cordis dilata-
tionem: dicitur. n. lætitiâ quasi lætitiâ. Vel secundum
quod intentio gaudii interioris prorumpit in qua-
dam exteriora signa, & sic est exultatio: dicitur. n.
exultatio ex hoc, quod gaudium interius quodam-
modo exterius exilit. Quæ quidam exilitio attendit-
ur, uel secundum immutationem uultus, in quo primo
apparent affectus indicia propter propinquitatem eius
ad uim imaginatiuam, & sic est hilaritas: uel secun-
dum quod ex intentione interioris gaudii dispo-
nuntur & uerba & facta, & sic est iocunditas.

Ad VI. dicendum, quod species tristitiæ, quas Da-
maſcenus ponit sunt quædam modi tristitiæ addites
supra tristitiâ quædam differentias accidentales
uel secundum intentionem motus. Et sic secun-
dum quod ista intentio consistit in interiori disposi-
tione, dicitur accidia, quæ est tristitiâ aggravans, sicut
ne aliquid agere libeat, uel secundum quod progre-
ditur ad exteriorē dispositionem, & sic est achos
quæ est tristitiâ uocem auferens. Ex parte uero ob-
iecti secundum id, quod in alio est reputatur ut
proprium malum: & si quidem bonum alterius repu-
tetur, ut proprium malum: erit inuidia, si autem ma-
lum alterius ut proprium malum reputatur, erit
misericordia penitentiâ uero non addit supra tri-
stitiâ generalem aliquam specialem rationem. cū
sit absolute de malo proprio. Et ideo Damascenus ipsam
præmittit: possunt tamen multi modi tristitiæ af-
firmari, si considerentur omnia quæ accidentaliter
se habent ad malum, quod tristitiâ facit.

Ad VII. Dicendum, quod cum timor sit quædam
passio ex nociuo apprehensio, ut excedere facultatē,
proueniens, diuersificabunt modi timoris secundum dif-
ferentiam talium nociuorum. Quod quidem tripli-
citer ad appetitū potest referri. Uno modo respectu
proprie operationis, & sic in quantum propria o-
peratio timetur, ut laboriosa est segnitie: in quan-
tum uero timetur, ut turpis, est uerecundia, quæ est
timor in turpi actu. Secundo respectu cognitionis
prout aliquid cognoscibile apprehenditur, ut om-
nino excedens cognitionem, & sic eius considerō
apprehenditur, ut superuacua, & sicut nociua. Quæ
autem excedit cognitionem contingit, uel pro-
pter eius magnitudinem, & sic est admiratio, quæ
est timor ex magna imaginatione, uel propter ei-
us incōsuetudinē, & sic est stupor qui est timor ex in-
assueta imaginatione secundum Damascenum. Tertio res-
pectu passioni quæ est ab alio, quæ quidem passio po-
test timeri, uel ratione turpitudinis, & sic est erube-
ſcentia, quæ est timor in expectatione cōiuncti, uel
ratione læsionis, & sic est agonia per quam homo
timet, ne in aliqua infortunia incidat.

Ad VIII. Dicendum, quod zelus addit super a-
morem quandam intentionem, est enim amor ue-
hemens non patiens consortium in amato.

QUINTO QUÆRITUR, utrum spes, timor, gaudium
& tristitia sint quatuor principales anime
passiones. Et uidetur quod non: quia Augustinus
Ciuit. Dei, enumerans quatuor principales passio-
nes ponit cupiditatem loco spei, quod ex uerbo
Virgilii accipi uidetur, qui has principales passio-
nes designatas dixit, sicut homines cupiunt, in-
uident, gaudentes dolentesque & cetera.

¶ 2. Præ. Quanto aliquid est perfectius, tanto prin-
cipaliter esse uidetur; sed motus uoluntatis est per-
fectior, quam motus spei, ut potest cum maiori inten-
tione in suum obiectum tendens, ergo anima
magis est principalis passio quam spes.

¶ 3. Præ. Vnum quodque denominatur a prin-
cipali: sed uis irascibilis ab ira denominatur, ergo
ira debet computari inter passiones principales.

¶ 4. Præ. Sicut in irascibili est passio respectu futuri,
ita in concupiscibili: sed passio que est in concu-
piscibili, respectu futuri, si desiderium non ponatur
passio principalis, ergo nec timor & spes que simi-
liter sunt respectu futuri in irascibili.

¶ 5. Præ. Principale dicitur illud quod inter alia
prius existit, principari enim secundum Gregorium
inter reliquos priorem esse: sed inter reliquas pas-
siones amor est prior, sed amore enim omnes anime
passiones nascuntur, ergo amor debet poni pas-
sio principalis.

¶ 6. Præ. Ille passiones uidentur esse principales a
quibus alie dependent: sed a gaudio & tristitia om-
nes alie passiones dependere uidentur. Nam pas-
sio anime est quam sequitur gaudium, & tristitia
secundum Philoſophum in 2. Ethico. ergo hec duæ passio-
nes tantum, scilicet gaudium, & tristitia sunt prin-
cipales passiones tantum. Sed dicendum, quod gaudium
& tristitia sunt principales in concupiscibili,
spes autem & timor sunt principales in irascibili.

¶ 7. Sed contra est, quod dicitur in libro de Spiritu
Anima, de concupiscibilitate gaudium & spes, de
irascibilitate dolor, & metus oriuntur.

¶ 8. Præ. Secundum proprietatem irascibilis pos-
sitiue spes desperationi opponitur, timor auerſi-
tate: sed ex parte concupiscibilis ponuntur duæ princi-
pales passiones contrarie secundum proprietatem
concupiscibilis, scilicet gaudium, & tristitia. ergo ex parte
irascibilis deberent poni principales, uel spes de-
speratio uel timor & audacia.

SED CONTRA est, quod dicitur in libro de Spiritu
& Anima, affectus quadripartitus esse dignoscitur
quod de eo quod amamus, iam gaudemus uel ga-
dere speramus, & de eo quod odimus iam do-
lemus & dolendum metumus, ergo hec sunt quatuor
passiones principales gaudium, dolor, spes & timor.

¶ 2. Præ. Boetius principales passiones enumerans
cit in libro de Consolatione gaudia pelle, pelle timor-
em, spemque fugato, nec dolor addit, & sic dicitur
quod prius.

RESPON. Dicendum, quod quatuor sunt prin-
cipales anime passiones, scilicet tristitia, gaudium, spes, &
timor. Cuius ratio est, quia principales passiones de-
cuntur, quæ aliis priores sunt, & earum origo. Cum
tem passiones anime sint in parte appetitiua, ille pas-
siones priores erunt, quæ immediate ex obiecto appo-
sitiue oriuntur, quæ quidem obiectum est bonum

Li. 2. ortho-
ſidei c. 15.

& malum, hæc autem erunt quasi secundariæ, quæ
 mediantibus alijs oriuntur. Ad hoc autem quod ali
 qua passio immediate oriatur ex bono uel malo,
 duo requiruntur. Quorum primum est, ut per se ex
 bono & malo oriatur: quia quod est per accidens,
 non est primum. Secundum uero, ut nullo præsuppo
 sito oriatur, ut sic ut principalis passio propter duo
 dicatur, quod nec per accidens neq; per posterius
 prouenit ex obiecto, quod tenet locum actiui. Ex
 bono autem prouenit per se passio, quæ procedit
 ex bono, secundum quod est bonum: per accidens
 uero illa, quæ prouenit ex bono, secundum quod est
 malum, & e contrario est intelligendum de malo.
 Bonum autem secundum quod est bonum allicit
 & ad se trahit. unde si aliqua passio sit appetitus tē
 dentis in bonum, erit passio per se consequens ex
 bono; sed repellere appetitum est proprium mali
 in quantum est malum. unde si aliqua passio sit respec
 tu boni per se bonum refugiat, passio illa non
 erit ex bono per se, sed in quantum apprehenditur
 ut aliquam malum. Et e contrario est intelligendū
 de malo, quod illa passio per se prouenit ex malo,
 quæ consistit in fuga mali: illa uero per accidens
 quæ consistit in accessu ad malum, patet igitur qua
 liter aliqua passio per se ex bono uel malo oriatur.
 Quia uero quanto aliquid est ultimum in consecu
 tione finis, tanto est prius in intentione & appeti
 tu, ideo illæ passionibus non præsuppositis alijs ex bo
 no uel malo oriuntur quæ consistunt in executio
 ne finis, & eis præsuppositis oriuntur aliæ. Gaudiū
 uero & tristitia ex ipsa consecutione boni uel ma
 proueniunt, & per se. Nam gaudium prouenit ex
 bono in quantum est bonum, & tristitia ex malo
 in quantum est malum. Et similiter omnes aliæ pas
 siones concupiscibilis per se ex bono uel malo pro
 ueniunt, quod contingit ex hoc quod obiectū cō
 cupiscibilis est bonum uel malum, secundum ab
 solutam rōnem: sed tamen aliæ passionibus concupi
 scibilis præsupponunt gaudium & tristitiam p mo
 dum causæ. Nam bonum concupiscibile iō efficit
 amatum, & desideratum, quia apprehenditur ut de
 lectabile; malum uero odiosum & fugiendum in
 quantum apprehenditur, ut tristabile. Et sic secun
 dum ordinem appetendi gaudium & tristitia sunt
 priora, quamuis in ordine exequendi sint postero
 ra. In irascibili uero omnes passionibus per se conse
 quuntur ex bono uel malo; sed quædam per se &
 quædam per accidens. Quod contingit ex hoc, quod
 bonum uel malum secundum absolutam rōnem
 sunt obiectum irascibilis, sed secundum quod ap
 ponitur conditio arduitas, secundum quam, &
 bonum repudiatur, ut excedens facultatē, & in ma
 lum tenditur prout possibile est repellere uel subiu
 ci. Non autem potest esse in irascibili aliqua passio
 quæ ex bono uel malo consequatur nulla alia præ
 supposita. Bonum enim, postquam habitum est
 nulla passionem in irascibili facit, ut ex prædictis
 patet. Malum uero præsens facit quidem passionē
 in irascibili, sed non per se, sed per accidens, in quō
 si quis in malum præsens tendit, ut repellendum
 & subijciendum: sicut patet in ira. Sic ergo patet ex
 dictis, quod quædam passionibus sunt quæ primo &
 per se ex bono & malo oriuntur, ut gaudium, &
 tristitia. Quædam uero quæ per se, sed non primo,
 sicut aliæ passionibus concupiscibilis, & hæc duæ iras
 cibilis timor & spes, quarum una dicit fugā mali,
 alia accessum ad bonum. Quædam uero nec per se
 nec primo, sicut aliæ quæ sunt in irascibili, ut despe
 ratio audacia & ira quæ dicuntur accessum ad malū,

vel recessum a bono. Sic ergo principalissimæ pas
 siones sunt gaudium & tristitia. Timor autem &
 spes sunt principales in suo genere: quia non præ
 supponunt aliquas passionibus in potentia in qua
 sunt, sicut irascibili. Aliæ uero passionibus concupisci
 bilis, ut amor, desiderium, odium, & fuga, & si sint
 per se ex bono uel malo, non sunt tamen primæ in
 suo genere cum præsupponunt alias in eadem po
 tentia existentes, & sic non possunt dici principa
 les neq; simpliciter neq; in genere. Et sic restat, quod
 solū quatuor sint principales passionibus gaudium,
 & tristitia, spes, & timor.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cupiditatem
 uel desiderium præcedit alia passio in eadem pote
 tia, scilicet gaudium, quod est ratio desiderandi. unde nō
 potest esse principalis passio. Spes autē & si præsuppo
 nat aliam passionem, non tamen in eadem poten
 tia existentem, sed in concupiscibili: omnes nam
 que passionibus irascibilis oriuntur ex passionibus con
 cupiscibilis, ut in alia questione dictum est, unde
 potest esse passio principalis. Aug. uero ponit desi
 derium uel cupiditatem loco spei propter similitu
 dinem quandam quæ est inter ea. Nam utraq; pas
 sio est respectu boni, nondum habiti.

AD II. dicendum, quod audacia non potest ef
 se principalis passio: oriatur enim ex malo per accidens,
 cum sit respectu mali per uia aggrediendi. Audax
 aggreditur malum in quantum estimat uictoriā
 & repulsionem mali esse quoddam bonum, & ex
 huiusmodi bona spe audacia oriuntur, & sic subtiliter con
 siderando inuenitur spes esse audacia prior. Nam
 spes uictorie uel saltem euasione audaciam cōt.

AD III. Dicendum, quod ira oriatur ex malo p
 accidens, in quantum si iratus uindictam mali sibi
 illati bonum extimat, & in eam tendit. unde spes
 uindictæ consequendæ est causa iræ. unde cum ali
 quis læditur ab eo cui non se putat posse uindictā
 inferre, non irascitur, sed tristatur solum, uel timet
 ut auic. dicit: sicut si rusticus læditur a rege. Et ideo
 ira non potest esse principalis passio, præsupponit
 non solum tristitiam quæ est in concupiscibili, sed
 spem, quæ est in irascibili, denominatur autē iras
 cibilis ab ira, quæ est ultima passio, quæ est in irascibili.

AD IIII. Dicendum, quod passionibus quæ sunt in
 concupiscibili respectu futuri, oriuntur quodam
 modo ex passionibus in eadem ui existentibus, respectu
 presentis: sed passionibus quæ sunt respectu futuri in ira
 scibili non oriuntur ex aliquibus passionibus respectu p
 sentis in eadē potentia existentibus, sed existentibus in
 alia potentia, scilicet ex gaudio & tristitia. vñ nō est simile.

AD V. Dicendum, quod in uia exequendi, uel cōse
 quendi amor est prima passio: sed in uia intentio
 nis gaudiū est prius amore, & est rō amandi, præci
 pue secundum quod amor est passio concupiscibilis.

AD VI. Dicendum, quod gaudium, & tristitia
 sunt inter alias principalissimæ, ut dictum est. Ni
 hilominus tamen spes & amor in suo genere sunt
 principales, ut ex dictis patet.

AD VII. Dicendum, quod liber ille cum non
 sit augustus, non imponit nobis necessitatem, ut eius
 auctoritatem recipiamus, & precipue hic ubi uide
 tur expressam fallitatem continere. Spes enim
 non est in concupiscibili, sed in irascibili: tristitia ue
 ro non in irascibili, sed in concupiscibili. Si tamen
 oporteat auctoritatem sustinere, potest dici quod
 loquitur de potentijs istis secundum rationes
 nominum, concupiscentia enim est boni, & ex
 hac ratione omnes passionibus ordinatæ in bonum
 concupiscibili attribuuntur. Ira autem est ex
 aliquo

gaudii
 anime
 ga. 14. de
 es passio
 ex uictu
 es passio
 aut, mo
 ato p
 el pene
 ori men
 antia
 princip
 ergo
 cipales
 scu futu
 in concu
 m ponit
 equi simi
 teretia
 in Greg.
 aliqua p
 omnia
 ut p
 cipales
 a
 timia om
 Nam pal
 & tristit
 due passio
 a tunc p
 quod p
 concupisc
 irascibili
 & spes, de
 bilis post
 or autem
 ue p
 p
 go ex p
 el spes de
 o, de Spiritu
 ligno
 us uel ge
 s tam de
 in quom
 ue r
 ameras d
 pelle timo
 & sic uide
 sunt p
 im, spes, &
 asiones de
 go. Cum q
 ta, ille p
 iecto appo
 est bonum
 &

Ar. preced.

Ar. art.

Ar. preced.

D. 23.

Li. 3. met. c. 6. amc.

3. corp. a

aliquo malo illato. unde omnes passiones quæ re
spectu mali sunt, irascibili attribui possunt, & se-
cundum hoc attribuitur irascibili tristitia, & con-
cupiscibili spes.

Ad VIII. Dicendum, quod contrarietas quæ est
propria passionum irascibilis, scilicet facultatē ex-
cedēs, & nō excedēs facit alterā passionū, p̄ accidēs
oriri ex bono uel malo. Excedens. n. facultatē in-
ducit ad recessum, nō excedens autem inducit ad
accessum. Et ideo si ista differentia considerentur
in bono, illa passio quæ sequitur ex excedente fa-
cultatem per accidens ex bono proueniet: si autē
circa malum, ista erit per accidens quæ sequitur id,
quod est, facultatem non excedens. unde in irasci-
bili non possunt esse duæ principales passiones, q̄
sunt directe contrariæ, ut spes & desperatio, uel au-
dacia, & timor, sicut erat in concupiscibili gau-
dium & tristitia.

ARTICVLVS VI.

Verum passionibus mereamur.

1. 2. q. 24. art. 1.

Ca. 9. tom. 3.

Ca. 6. tom. 5.

Sexto queritur, utrum passionibus mereamur.
Et uidetur quod sic. Implendo enim præcepta
meremur: sed diuinis præceptis inducimur ad gau-
dendum, timendum, dolendum, & ad alias huius
modi passiones, ut Aug. dicit 14. de Ciuit. Dei. er-
go passionibus meremur.

¶ 2 Præ. Secundum Aug. in eodem li. huius-
modi passiones non sunt sine uoluntate, immo & ni-
hil aliud sunt quam uoluntates: sed actib. uolunta-
tis mereri non possumus solum materialiter, sed
& formaliter, ergo & huiusmodi passionibus.

¶ 3 Præ. Passiones animales plus accedunt ad ra-
tionem uoluntarij, quam corporales: sed passiones
animales aliquo modo sunt in nobis inquantum
concupiscibilis, & irascibilis obediunt rationi, pas-
siones autem corporales non: sed passiones corpo-
rales sunt meritoria, ut patet in martyribus, qui
passionib. corporalib. aureolam martyrii meren-
tur. ergo multo fortius passiones animales sūt me-
ritoria. Sed dicendum, quod passiones corpora-
les sunt meritoria, inquantum uoluntate sunt.

¶ 4 Sed contra, uoluntas patendi pro Christo po-
test esse etiam in eo, qui nunquam patitur, qui
tñ non habet aureolam, ergo passio corporalis
meretur aureolam nō solum, s̄ in quod est uolita,
sed secundum quod est actualiter experta.

¶ 5 Præ. Id, ad cuius intensiōem sequitur inten-
sio præmij, est meritum per se & non solū ma-
terialiter: sed ad intensiōem passionis corpora-
lis sequitur intentio præmij, quia quanto quis ma-
gis patitur, tanto glorioſius coronabitur, ut dicitur.
ergo passionibus secundum se meremur, &
non solum materialiter.

1. lib. 3. de Sa-
cra. p. 14. c. 6.

¶ 6 Præ. Hu. de sancto Victo. dicit, quod post uo-
luntatem sequitur opus, ut uoluntas in suo opere
augeatur, & sic facit aliquid ad meritum opus exte-
rius: sed similiter i passione potest uoluntas augeri.
ergo passio facit ad meritum, & sic idem qd pri^o.

¶ 7 Præ. Cum meritum in uoluntate consistat, o-
portet ut id formaliter & completiue ad meritum
pertineat, in quo uoluntas formaliter & completi-
ue terminatur: sed passio inquantum uolita, est o-
blectum uoluntatis, & sic uoluntatem determinat
quasi formaliter, ergo formaliter ad meritum per-
tinet ipsa passio.

¶ 8 Præ. Aliqui confessores magis grauiam sustinēt
aliquib. martyribus, unde de eis dicitur, quod lon-
gum traxerunt martyrium, cum passio quorundam
martyrum sit breui spatio finita, & tñ confessori-

bus non debetur aureola, & sic uidetur quod ipsa
passio corporalis martyrii s̄ in se aureola meriti.

¶ 9 Præ. Super illud iac. 1. Omne gaudium exultati-
mate fratres mei, dicit gl. tribulatio in presentia, uolun-
tatis in futuro auget coronā: sed nō auget nisi me-
rēdo, ergo cū tribulatio sit passio, meritoria est.

¶ 10 Præ. Hoc idem uidetur per quod dicitur in psal. 25.
Pretiosa in conspectu domini mors &c. dicitur
pretiosa quasi pretio digna; pretium autem laboris
est premium, quod laborib. meremur, ergo passio-
nibus possumus mereri. Sed dicendum, quod pas-
sionibus meremur inquantum sunt uolita.

¶ 11 Sed contra est, quod Lucia dixit, si inuiti me in
uiolari feceris, castitas mihi duplicabitur ad cor-
nam, ergo ipsa passio corruptionis, quam inuiti
sustinuisse, fuisse ei meritoria coronæ, & sic passio
non meretur solum quia est uoluntaria.

¶ 12 Præ. Difficultas est de necessitate meriti, qd
patet ex hoc quod Magister dicit in 2 Sent. d. 14.
quod homo in statu innocentie non merebatur,
quia nihil impellebat ad malum, neque aliquid ro-
traheret a bono, cum ergo passiones difficultate
afferant, uidetur, quod per se ad meritum faciant.

¶ 13 Præ. Timor quædam passio est: eo autem mere-
re possumus formaliter, cum sit in parte intelle-
ctiua, ut patet, cum timemus illa quæ non nisi per
intellectum cognoscimus, sicut penas æternarum.
ergo passionibus possumus mereri.

¶ 14 Præ. Præmium respondet merito: sed præmij
gloria non solum erit in anima, sed in corpore
ergo & meritum consistit non solum in actus int-
ma, sed in passione corporis.

¶ 15 Præ. Vbi est maior difficultas, ibi est maior me-
ritio meriti: sed maior difficultas est circa actus,
quam circa operationes uoluntatis, ergo passiones
sunt magis meritorie quam actus uoluntatis, qui
tamen sunt formaliter meritorij.

¶ 16 Præ. Virtutib. formaliter meremur: sed quæ-
dam passiones a sanctis ponuntur uirtutes, ut
misericordia, & poenitentia; quædam a philosophis
ponuntur laudabiles medietates inter uitia et
ma, ut uerecundia & nemesis a Philoſ. in 1. Ethic.
quod totum ad uirtutem pertinet, ergo passionibus
formaliter meremur.

¶ 17 Præ. Meritum & demeritum, cum sint contraria,
in eodem genere sunt: sed in eodem genere passiones
inuenitur demeritum, nam primi motus qui sunt
peccata, passiones quædam sunt: ira etiam & acci-
dia sunt quædam passiones, quæ tñ uita a capite aliq̄
nūtur ab Apostolo Ro. 1. peccata namq; passiones
ignominia appellat, ergo passionibus meremur.

Sed contra, nihil potest esse meritorium, nisi
quod est in nobis: quia secundum Aug. Voluntas
est qua peccatur & recte ponitur: sed passiones
sunt in nobis: quia ut dicit Aug. 14. de Ciuit. Dei.
passionibus inuiti cedimus, ergo passionibus non
meremur.

¶ 2 Præ. Illud quod est præambulum ad uolunta-
tem, non potest esse meritorium, cum meritorium
ex uoluntate dependeat: sed passiones animæ p̄
cedunt actum uoluntatis, cum sint in parte senti-
tiua: actus autem uoluntatis in parte intellectuua: in-
tellectiua uero pars a sensitiua accipit, ergo passio-
nes animæ non possunt esse meritoria.

¶ 3 Præ. Omne meritum est laudabile: sed passio-
nibus, nec laudamur, nec uituperamur s̄ in Philoſo-
in 2. Eth. ergo passionibus non meremur.

¶ 4 Præ. In Christo fuit maior efficacia ad meritum
q̄ in nobis: sed Christus sua passione non meruit,
ergo